

Várszegi Tibor

HOLLÓK A JÁSZSÁGBAN

Esszé a valószínűtlen megvalósulásáról

*Szántó József apát úrnak,
Szerencsés István polgármester úrnak tisztelettel*

Számtalanszor tapasztaltam már, hogy vannak hosszabb-rövidebb időszakok, amikor a természet színesebb a megszokottnál. Az ég valószínűtlenül kékebb, a növényzet is zöldebb, mint általában, és élesebbek a felhők, a fák és a bokrok kontúrjai is a szokásosnál. Bizonyára másoknak is feltűnt már ez, legfeljebb nem hitt a szemének vagy nem tulajdonított különösebb jelentőséget neki. Nyilvánvaló, hogy ezekben az esetekben nem a természet változik meg, hanem egyfajta imaállapotba kerülve az érzékelés. Ilyen esetekben én a fűszálakat is szinte egyenként látom, a fákat pedig levelenként. Hallom, amint a mezők virágai egymással beszélgetnek, a fák pedig saját történetüket mesélik. Egészen más történetet mond az erdő, mint a bennük lévő fák külön-külön, s ugyanígy a ringatózó gabona- vagy napraforgótáblák is. Ilyenkor, ha tovább várok és időt szánok arra, hogy felülírjam elmém hétköznapi rutinból származó beidegződéseit, és teljes egészében ráhagyatkozzam a természetre, azt is észrevehetem, hogy messzebbre ellátok, mint szoktam, de többször előfordult, hogy a

A jászok kürtjének faragványai között központi helyen látható a csodaszarvas hátáról Nimródra, Hunorra és Magorra visszatekintő holló

látómezőm elérte a 180 fokot, vagy tán még ennél többet is. Ekkor már nem csupán a repdeső madarakat, kurjongató fácánokat, a füleit hegyező nyulakat, vagy a futkározó őzeket vehettem észre, de a mezőn vagy a fák között megbúvó, szemmel nem látható vadakat is azokkal a lényekkel együtt, akiket manóknak vagy tündéreknek nevezhetünk. Ilyenkor mintha nem is ugyanazon a mezőn vagy ligetben lennék, amelyeken már oly sokszor korábban, hanem egy másik valóságban, de legalábbis egy különösen szépen fotografált filmben, amelyben a láthatatlan rendező a főszerepet bízta rám.

Ilyenkor annyira eleven a természet, hogy a levegőt is szinte harapni lehet, nekem pedig pezsdlül a vérem, és érzem, amint sejtjeim éppen fiatalodnak. Ilyenkor, mint az életörömtől ugrándozó-rohangáló maszületett kiscsikó, kedvem volna kibújni a bőromból nekem is, ha tudnám, hogyan kell azt megtenni. Ilyenkor nem pusztán azt érzem, milyen nagyszerű, hogy a világon vagyok, hogy benne lehetek ebben a világban, hanem azt is, hogy a világ van énbennem.

Idén tavasszal és nyáron a szokásosnál több alkalommal voltam ebben a kegyelmi állapotban. Sarlós Boldogasszony napján, vagyis július 2-án pedig az a teljességgel valószínűtlen esemény is megtörtént, hogy itt a Jászságban, annak is az általam ismert legerősebb szakrális helyén tartózkodván minden eddigi hagyományt borítva két pár holló jelent meg az égen. Több mint fél órán keresztül köröztek a fejem felett, majd – mintha csak kifejezetten miattam érkeztek volna – visszarepültek abba az irányba, ahonnan érkeztek. Ez az eset azért is tűnik valószínűtlennek, mert a Jászság nem kimondottan élőhelye a hollóknak. Tizenéve tudatosan figyeltem, eddig még sohasem találkoztam velük. Hallottam ugyan egy beszámolót arról, hogy az állatkertben fogvatartott hollót meg szokta látogatni egy másik. Ám, hogy teljesen váratlanul úgy tűnjön fel előttem két pár holló is, mintha élőhelyükön lennének, egészen valószínűtlennek tűnik.

Amióta 2001-ben Bálint Sándornál olvastam,¹ hogy Jászdózsá határában Sarlós Boldogasszony napján egy lány látta megjelenni Szűz Máriát bal karján a kis Jézussal, jobb kezében pedig egy sarlóval, amint a búzát aratja, minden évben rendszeresen elmentem a dózsai halomra ezen a napon megemlékezni Máriáról és jelenéséről. Jártam oda rendszeresen más napokon is, többnyire napkeltekor, ápolni a helyet nem pusztán fizikailag, de a magam módján szellemileg is. Minden alkalommal összeszedtem a szemetet is, bár láthatólag gondos kezek rendszeresen tisztán tartották a halmot és környékét, de sajnos az odavezető utakon az utóbbi években annyi lett a szemét, hogy onnan összeszedni már nem győztem. Ha éppen nem a dózsai halomnál voltam ezen a jeles napon, akkor rendszerint a Kissomlyó hegyen, hiszen egykor annak a helynek az eredeti ünnepe is Sarlós Boldogasszony napja volt. Ahogyan

¹ BÁLINT Sándor: Ünnepi kalendárium I–II., Szent István Társulat, Budapest, 1977. II. kötet 14. o. Ugyanitt leírja a jászladányi emlékezetet is 1733-ból: „Amikor a nap megszűnt ajánlott ünnep lenni, az akkori bíró, Cs. József azzal a kérelemmel fordult az egri érsekhez, hogy az aratási munkára való tekintettel a búcsút ne napján, hanem a rákövetkező vasárnap tartsák meg. Az engedélyt meg is kapta. Nem sokkal később azonban Cs. József megzavarodott, a családot is sok csapás érte. A nép között az a hit támadt, hogy ezeknek a megpróbáltatásoknak oka az, hogy a család őse a búcsút eltétette eredeti napjáról, és nem ülik meg azzal a fénnel, mint valamikor tették. Ez a vélekedés olyan hatással volt a család még élő tagjaira, hogy kérelmükre az érsek visszahelyezte a búcsúnapot régi helyére.”

Csíksomlyón vagy Csíkrákoson, Jászdózsán is kápolnát építettek a jelenés helyén 1732-ben, hogy hirdesse Máriának és jelenésének dicsőségét, nemkülönben oltalmazást biztosítson a helyet szellemileg is ápolni kívánók számára. Feltűnő, hogy a jelenés nem öröklődött át a mai tudatba (mondhatnánk, talán nem is igaz, ám Bálint Sándor gyűjtése kapcsán mégiscsak bekerült a jelenések sorába). Az elmúlt években nem találkoztam olyanokkal sem, akik az egykori kápolnáról tudtak volna valamit, mindenki csak a már lebontott iskolát említette, amelynek emlékére néhány odajáró egykori diák nemrégiben emlékkövet állíttatott.

Sarlós Boldogasszony napja a csíksomlyói Kissomlyó hegy ősi ünnepe, Daczó Árpád szerzetes szerint ez a „tisztá magyar ünnep”² A pütkösdői búcsú mai jelentősége csak 1567 óta tart, amikor János Zsigmond erőszakos reformációjának ellenhatásaként a csíkiak, a gyergyóiak és a kászoniak a Tolvajos-tetőn nagy csatában legyőzték a fejedelem seregét (ekkor is, mint oly sokszor a magyar történelemben, magyarok harcoltak magyarok ellen, miközben a török és a habsburg a tenyerét dörzsölte). Ám Sarlós Boldogasszony napja, a valódi ünnep, a kereszténység előtt is ünnep volt. Ezen a napon minden felől úgy özönlöttek a székelyek a Kissomlyó hegyére, ahogyan ma pütkösdőre teszik. Ezt a szertartást a katonai siker (1567. május 15.), pütkösd szombatja óta pütkösdre tették át, Sarlós Boldogasszony napja pedig néma ünneppé vált. A maga módján Domokos Pál Péter tanár és néprajzkutató 1931-ben élesztette újjá ezt a hagyományt *Ezer Székely Leány Napja* néven, amikor kezdeményezésére nemcsak Somlyóról, hanem a környező településekről érkeztek a székelyek azért, hogy az ősi ünnepet idézve az aznapi szentmise után különféle programok során találkozzanak egymással. A pütkösdői búcsúhoz hasonlóan ez az esemény is szünetelt a kommunizmus évtizedei alatt, s csak 1990-ben újították fel Sarlós Boldogasszony napjától függetlenül július első szombatjára időzítve. Amióta hangos fesztivált csináltak belőle, még nem jártam ott.

Bármikor, amikor a Kissomlyó hegyre mentem, a kálvária úton érkeztem. Az imádságokkal töltött golgotai út kezdetben 60-70 percig tartott, újabban másfél órát vagy annál több időt is igénybe vesz. Legalább 2004 óta figyelem, hogy ezt az utat járva rendszerint már a harmadik-negyedik stációnál megjelennek a hollók, és még egyetlen egyszer sem fordult elő, hogy ne érkeztek volna meg. Ellentétben a Jászsággal, a Kissomlyó hegy élettere a hollóknak. Elbeszélések szerint a kommunizmus évtizedeiben nem csak a pütkösdői szertartások szüneteltek, de átmenetileg hollók sem éltek azon a helyen.

A holló jelzőmadár. Csak olyan élőhelyet választ, ahol magas rendű és főként tiszta szellemi működés által kiváltott rezgéseket észlel (pl. a nem bemagolt szöveggént elmondott imádságok által keletkező rezgéseket). Nem véletlenül lehetett Mátyás király kedvenc madara. A magyar Pálos rend névadója, Remete Szent Pál az Anjou legendáriumból származó miniatúráján egy hollóval együtt látható, amely csőrében kenyeret tart. Mátyás király címerében és Corvináiban a holló csőrében aranygyűrű látható (a holló latin elnevezése: *Corvus corax*). A jászok kürtjének központi faragványán a múltba visszafelé tekintő csodaszarvas hátán egy ugyancsak visszafelé tekintő hollót láthatunk, ahol a Tejutat idéző agancs mutat előre, a jövő felé. A holló a feljebbvaló világba valóban bekapcsolódni képes lélek jelzőmadara. Amennyiben érzékeli

2 DACZÓ Árpád: *Csíksomlyó titka*. Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 2000. 321. o.

a magas rendű rezgéseket, ott megjelenik s talán élőhelyül is választja a helyet, ám ez nem jelenti automatikusan azt, hogy ott, ahol nem élnek hollók, nem élnek imaállapotra kész lelkek sem, hiszen egyéb más feltételnek is teljesülnie kell ahhoz, hogy a hollók egy helyet élőhelyül válasszanak. Ahol viszont élnek hollók, az egyértelmű jele annak, hogy magas rendű a szellemi működés. Ennek illusztrálására álljon itt a csíkcsobodfalvi Antal Imre beszámolója. Annak az Antal Imrének a beszámolója, aki évente visszatérő vendége a jászberényi Csángó Fesztiválnak. Valamikor 2009 környékén mesélte el nekem néhány szomszéd jelenlétében a saját udvarában, ahonnan nagyon jól látható a hegy. Csak a tényeket mondta, azokat is írom. Mint mondta, sokáig nem éltek hollók a környéken, az 1990-es évek óta számuk viszont fokozatosan nőtt. Egyszer, amikor az *Ezer Székely Leány Napjának* fő programjaként az *István a király* című rockopera bemutatására készültek a szervezők, Antal Imréék arra lettek figyelmesek, hogy néhány nappal a bemutató előtt, amikor a műszak már a díszletet építette, hang- és fénypróbákat is tartottak, a hollók elvonultak csapatostól a hegyről északi irányba. Éppen fölöttük repültek el. 23 hollót számláltak meg (hogy db-ot vagy párt említett, erre már nem emlékszem). Néhány nappal a rockopera bemutatása után, miután már a műszak is elpakolt, a hollók, ahogyan elmentek, úgy érkeztek vissza csapatostól azért, hogy visszaköltözzenek élőhelyükre. A következtetést vonja le ki-ki a saját tudatszintje szerint...

A jászok kürtjének faragványain a holló központi helyet foglal el. Fordulópontot jelöl a lélek beavatási útvonalán. Farkasinszky Tiborhoz hasonlóan magam is egy beavatási szertartás folyamatát ismerem föl a faragványokban. Ahogy ő fogalmaz: „A faragványok egészét áttekintve az a benyomásunk, hogy ősi magyar népi-nemzet(ség)i (= pogány) vallásunk templomában nézelődünk az istentiszteleti szertartás közben”.³

E lényegét annyival egészítem ki, hogy a szertartás az Istenemberré, azaz az ember fölötti emberré történő válás egyéni, nemzet(ség)i és egyetemes emberi szinten történő beavatási útvonala mentén zajlik, amelynek elérése az ember számára a legfontosabb életfeladatot jelenti a mindenkori jelenben és a jövőben. Most készülő könyvemben azt is részletesen kifejtem, hogy nem pusztán nézelődünk – ahogy Farkasinszky fogalmazott –, vagyis nem csak külső szemlélői lehetünk ennek a beavatási útvonalnak, hanem 4 közismert kód aktiválásával maga a kürt nyílik meg, és a beavatási szertartás részesévé tesz bennünket, ahol a lélek a magasabb rendű közegbe bekapcsolódva Istenemberré, vagyis ember fölötti emberré nemesül. Ennek a beavatási útvonalnak az egyetlen útkereszteződésében helyezkedik el a csodaszarvas, hátán a hollóval. Az ember feletti ember eszményét persze nem egyszerű belátni manapság, amikor szinte kizárólagosan az anyagiség haszonelvű eszménye szerint értelmezzük és értjük meg a világot. Nem egyszerű belátni, amikor a nyugati világ hangadói és a világ urai immár leplezetlenül, minden nehéztüzérséget bevetve a lélek és szellem nélküli egydimenziós ember, vagyis az ember alatti ember eszményét igyekeznek ránk erőltetni. Teszik mindezt úgy, hogy az idevezető utat immár száz esztendeje elindították és fokozatosan intézményesítették (v.ö.: Kalergi-terv).⁴

3 FARKASINSZKY Tibor, 2007, *A Lehel kürtje faragványainak jelentéséről*. Miskolci Bölcsész Egyesület. Miskolc, 99. o.

4 Richard Coudenhove-Kalergi „1922-ben, Bécsben alapította meg a Pán-Európai Mozgalmat, melynek célja egy

Az ember alatti ember eszménye persze nem minden előzmény nélküli. Anélkül, hogy a kétezer éves folyamatot részletesen levezetném, legyen elegendő most például csak a modern korra gondolni, ezúttal is a hollókra tekintő nézőpontból. A modern ember már csak a halál madarát ismeri fel a hollóban. Azt mondja, a halál madara, mert a közelgő halált jelzi. Legismertebb talán Edgar Allan Poe hollója, akinél a holló a lemondás, az ellehetetlenült és értelmetlen nyomorult élet, vagyis a halál szimbóluma. Hozzá hasonlóak a modern vagy a magukat posztmodernnek nevező művészek, akik egyébként is szeretnek a halál, valamint a létezés reménytelenségében és kiúttalanságában kéjelegni. Ez az elvakult egydimenziós hurrapesszimizmus már nem lát összefüggést az ember életvitele és a magas rendű szellemi működés között. Pedig a holló esetében csak azt kellene észrevenni, amikor a haldoklónál a holló megjelenik, azt jelzi, hogy a lélek már megtisztult és készen áll arra, hogy a halál misztériumán keresztül beavatást nyerjen, és bekapcsolódjon a neki megfelelő helyre a feljebbvaló világban. Amíg a modern ember számára a holló a halált jelzi, addig a test-lélek-szellem harmonikus hármasságában élő ember számára a magas rendű tiszta spiritualitást. Az pedig, hogy több évtizedes szünet után a hollók visszatértek hozzánk, például a Kissomlyó hegyre is, az ember számára megnyugtatóan azt jelzi, hogy egyik leglényegesebb szent helyünk Molnár V. József kezdeményezésére és áldozatos magyarságmentő munkájának köszönhetően fokozatosan új erőre kapott, amelynek egyre növekvő intenzitását azóta is minden évben megtapasztalhatjuk.

Azon a napon, 2018. Sarlós Boldogasszony napján, az ég valószínűtlenül kékebb volt a szokásosnál, a felhők, a fák és bokrok kontúrjai élesebbek, mint általában, és távolabbra láttam ekkor is, mint szoktam. Előbb újra a dózsai halomra mentem, majd pedig elautóztam arra a helyre, amelyet a Jászság legerősebb szakrális helyeként ismerek. Ekkor már tudtam, hogy a Jászságban 31 évet kitevő fél emberöltőnyi viszontagságos küldetésemet rövid időn belül végleg befejezem, de még koránt sem tudtam akkor, hogy merre és hova megyek a Kárpát-medencén belül. Tudtam, ha néhány héten belül elindulok, vissza nem nézhetek, csak előre tekinthetek, hiszen olvastam a tanítást, aki menet közben hátranéz, sóbálványá válik.

<<Új Világrend>> létrehozása volt, melynek vezető államai az Egyesült Államok és a vele szövetséges, föderális államok lennének. E terv szerint a világkormány létrehozásának első lépése az európai integráció megindítása lenne. Könyvében – melynek címe: *Praktischer Idealismus* – Kalergi rámutat, hogy a jövő Európáját nem az Óvilág honos népei birtokolják majd, hanem egyfajta ember alatti ember, mely a különböző rasszok kényszerített keveredésének az eredménye. Kalergi egyértelművé teszi, hogy Európa népeit sárga mongoloid népekkel és harmadik világbeli színes népekkel kell keresztezni, hogy létrejöjjön egy identitás, etnikai hovatartozás nélküli gyökértelen és soknemzetiségű sokaság, melyen a jövőbeli hatalmi elit könnyűszerrel tudna uralkodni. A genocídiumra – azaz népiirtásra, a lopakodó népiirtásra – való szüntelen uszítás szerves részét képezi az ENSZ felhívásainak, mivel a világszervezet állandó jelleggel bevándorlók millióinak befogadását követeli Európától, hogy enyhítsenek az úgynevezett <<demográfiai válságon>>.” Andre Lowoa. <http://www.magyardudat.com/coudenhove-kalergi-terv-lopakodo-nepirtas-europa-nepei-ellen/>

Amikor alig negyven évvel később Herbert Marcuse az egydimenziós ember fogalmát 1959-ben megalkotta (egydimenziós ember: „a fogyasztói társadalom kívülről irányított embere”), már azt is megállapíthatta, hogy Németországban kiépült annak teljes intézményrendszere is.

Kiszállva autóból még be se csuktam az ajtaját, már mintha holló hangját hallottam volna a távolból. „Nyilván rosszul hallok, fordult már ilyen elő máskor is” – gondoltam. Néhány másodperc múlva azonban újra rikkantott egyet, és ekkor már kétség sem fért hozzá, hogy valóban egy holló hangját hallottam. A napfényes égre tekintettem, a valószínűtlenül kék égboltra, messzire elláttam, de a hollót sehol nem fedeztem fel. Elindultam az ösvényen, haladtam kedvenc helyem felé a derékig érő fűben, és amikor már szinte elértem célomat, újra meghallottam a hangját. Meg is pillantottam ekkor a keleti égbolton, amint nyugat felé repült. Megálltam, mert nem mehettem tovább. Szemmel követtem vonulását, majd csakhamar feltűnt a párja is. Talán 2004 óta hiába keresem őket a Jászságban, és íme, most ezen a különös napon, éppen kedvenc helyemen fel is tűntek végre az utolsó pillanatban, mielőtt végleg elmennék innen. Miután a két holló találkozott, együtt repültek tovább, amíg el nem tűntek szemem elől a nyugati égbolton a fák mögött.

Az eget néztem, a valószínűtlenül zöld növényzetet, és a meleg széljárás érintését átérezve a csendet hallgattam. Ünnepi pillanatok voltak ezek is, úgy ahogy szokott, ám a hollók feltűnése ezúttal a megszokottnál magasztosabbá emelte az eseményt. Egy pillangó is a csuklómra szállt. „Na, ilyen is gyerekkoromban fordult elő utoljára!” – gondoltam, vagy talán hangos szóval is kimondtam, majd első reflexként – hiszen legyekhez és szúnyogokhoz vagyok szokva – leráztam magamról, ám néhány másodperc múlva visszarepült szinte ugyanoda, a csuklómra a karóra mellé. „Maradj hát, ha maradni szeretnél!” – ám ezt hangos szóval már biztosan nem mondtam ki, csupán a gondolat erejével hoztam tudomására. És egyszer csak elkezdtem énekelni ősi himnuszunkat, a Boldogasszony anyánkat, megújult szöveggel úgy, ahogy napkeltekor szoktam a jászdózsai halmon. Ezúttal nem terveztem meg előre, egyszer csak azon vettem észre magam, hogy már éneklek, és a második-harmadik sornál tartok, a hely pedig úgy zeng, mint máskor. Tapasztalatból tudtam, hogy addig, míg a dal öt versszakát elénekelem, Földünk éppen egy fokot fordul, hiszen ez a kelő napnál pontosan látszik: az első hangot mindig éppen akkor zengetem, amikor előbukkan, és mire az utolsó hangot is kiénekeltem a napkorong alsó érintője minden alkalommal éppen a horizont vonalával esett egybe: a Nap átmérőjének hosszát nevezték el egykor egy foknak.

Miután az utolsó hang is elhagyta a torkomat, még zengett egy darabig a légben. A láthatatlan rendező ekkor intett és csettintett egyet: „Induljanak a hollók!” A legjobb filmrendező sem tudná jobban megkomponálni a pillanatot, amikor éppen abból az irányból, amelyre nézve a dalt befejeztem, a fák mögött megjelent két pár holló és egyenesen felém tartottak. A légáramlatokat kihasználva köröket írva repültek, ahogy szoktak, néha-néha hangjukat is hallatták, majd éppen fölöttem megálltak és ott köröztek tovább. Ha egyikük a csőréből egy aranygyűrűt ejtett volna ki, akár éppen a tenyerembe is eshetett volna. Mozdulnom nem kellett. Helyváltoztatás nélkül csodáltam előbb a természet valószínűtlen színeit és kontúrajait, majd pedig a hollók égi táncában gyönyörködhettem, és a láthatatlan rendező kegyelméért adhattam hálát, amiért szereplőjévé tett egy ilyen fontos filmnek.

Már köröztek egy ideje fölöttem, amikor az órámra néztem. Láttam, hogy a pillangó még mindig ott nyugszik a csuklómra. Hirtelen felvillant bennem előző éjszakai álmom

a pillangóról. Az őrzőangyalom jött el hozzám, ő beszélt róla. Azt mondta, befejeztem küldetésemet a Jászságban, új feladatokat kapok, amelyhez megkaptam a felkészítést is, egy igen kemény kiképzést. Itt az ideje – mondta –, hogy elengedje a kezem, mostantól mindent önerőből kell megoldanom. A kislányhoz hasonlított, aki eddig úgy tanult járni, hogy édesanyja folyamatosan fogta a kezét, majd el-elengedte, ám mielőtt egy megbotlás következtében elesett volna, újra megfogta. Végül teljesen elengedte, hiszen a célja az volt, hogy fia megtanuljon önállóan járni. Aggódo tekintete persze folyamatosan rajta marad, segítséget továbbra is ad neki, ám a fiúnak fokozatosan a saját erejére kell támaszkodnia. És a madárfiókához hasonlított, amelyik éppen most repül ki először fészekéből. A mama kellően felkészítette az első szárnyapások megtételére, ám amikor elérkezik a kirepülés ideje, bármennyire szeretne, nem segíthet neki. Őrzi, kíséri, nem hagyja el, de a repülést a fiókának meg kell tanulnia, hogy nagykorúvá válhasson. Őrzőangyalom úgy mondta, mostantól csak annyi segítséget adhat, amennyi egy pillangó szárnycsapásainak az ereje, a többit önmagamtól kell egy eddiginél nagyobb feladat megvalósítása érdekében megteremteni.

A hollók pedig továbbra is csak köröztek, köröztek és köröztek a fejem fölött. Éppen fölöttem, nem máshol, nem messzebb, nem mellettem, hanem még mindig ugyanott, pontosan a fejem fölött. Egyszer azonban a láthatatlan rendező megint csettintetett egyet, mert a hollók ugyanazon a vonalon, amelyen érkeztek, elindultak visszafelé nyugatnak, majd – mintha egy függőnyt húzott volna el valaki – eltűntek a fák mögött. Közben újra az órára néztem, és a pillangót is újra megszemlélhettem, aki továbbra is mozdulatlanul nyugodott csuklomon. Valamivel több, mint harminc perc volt az órával mérhető idő, amely időszak alatt a hollók a fejem fölött köröztek, ám a film a földi világ misztériumába és az örökkévalóságba egyszerre kapcsolt be. Emlékszem, voltak időszakok, amikor nem éreztem a földi polaritást, vagyis a pozitív és a negatív, vagy a jó és a rossz, a szép és a rút, az igazság és a gázság, a fent és a lent, a kint és a bent különbségeit. A megélt időszak alatt persze ennek nem voltam tudatában, hanem csak utólag, a polaritás világába visszaérkezve emlékeztem vissza erre az állapotra. Vége lett hát ennek a valószínűtlenül színes szép filmnek, és én megint csak körbenéztem. Minden ugyanolyan békés volt, mint korábban. Elköszöntem a pillangótól és leráztam magamról. Elszállt tőlem és elvegyült a mező füvei, virágai és többi lénye között. Két nappal később újra a helyszínre mentem, amikor messze a távolban láttam egy pár hollót körözni, ám harmadnapon már nem találkoztam velük, és később akárhányszor jártam arra, egyszer sem. Azóta is azon tanakodom, hogy ez a film a Jászságban eltöltött életutam lezárásáról szól-e, vagy pedig az egész Jászságnak szóló üzenetet hordozott, ami azt jelezné, hogy kollektív tudati szint emelkedett. Akár így, akár úgy, tény, hogy 2018 Sarlós Boldogasszony napján a hollók feltűntek a Jászságban, ám ennek tanúja csak én voltam egyedül.